

Statens biografbyrås historik

De första offentliga filmvisningarna i Sverige skedde 1896. Det var polismyndigheten på orten som ansvarade för tillstånd och kontroll av biograf föreställningar, även när det gällde filmernas innehåll. Det uppstod tidigt en debatt om filmens tänkbara skadeverkningar – i synnerhet på den yngre publiken – och det bildades opinion för enhetliga riktlinjer för filmvisningar.

1905

1905 utfärdade överståthållarämbetet i Stockholm bestämmelser med följande lydelse: "att vid förevisning icke något mot sedlighet stridande eller mot myndigheter eller enskilda ohöviskt förekommer, att bilder som skildra utförande av mord, rån eller andra svårare brott icke förevisas, att, därest förevisning är tillgänglig för barn, densamma ej omfattar bilder som framställa tilldragelser eller förhållanden som äro ägnade att uppväcka känsla av skräck eller fasa hos åskådaren eller av annan anledning kunna anses olämpliga för barn att åse".

En central granskningsmyndighet förordades inte bara i riksdagen utan även av biografägarna som efterfrågade en enhetlig bedömning av filmerna och ett regeringsförslag arbetades fram.

1911 – Statens biografbyrå inrättas

Den centrala paragrafen i biograf förordningen från 1911 hade följande lydelse: "Granskningsman må ej godkänna biografbilder, vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder eller eljest kunna verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen. Bilder som framställa skräckscener, självmord eller grova förbrytelser på sådant sätt eller i sådant sammanhang att dylik verkan kan åstadkommas, må sålunda icke godkännas.

Till förevisning vid sådan föreställning, till vilken barn under 15 år lämnas tillträde, må ej heller godkännas bilder som äro ägnade att skadligt uppjaga barns fantasi eller eljest menligt inverka på deras andliga utveckling eller hälsa. Bilder av annan beskaftenhet än nu nämnda må granskningsman ej vägra godkänna".

De granskningsmän som omnämns i citatet utsågs av kunglig maj:t och Statens biografbyrå inrättades. I biograf förordningen fastställdes också att distributörerna av film bar ansvaret för att all film som skulle visas offentligt – dvs. vid allmän sammankomst eller offentlig tillställning som de definieras i ordningslagen – lämnades in för granskning.

Några viktiga förändringar

När verksamheten startade 1911 fanns endast en åldersgräns – 15 år. 1960 tillkom en ny åldersgräns – 11 år och 1978 ytterligare en – 7 år. 1985 avskaffades den tidigare granskningen av reklamfilm. Även kriterierna (bedömningsgrunderna) för bedömning av framställningarnas skadliga inverkan har förändrats över tid och anpassats till samhällsutvecklingen, vilket innebär att kriterier och bedömningsgrunder kommit och gått. Några av de kriterier (och lagar som berört biografbyråns bedömningar) som införts och sedan avskaffats har rört försvarshemligheter och utrikespolitiska överväganden ("Sveriges förhållande till främmande makt"), "sårande av tukt och sedlighet", "skadligt upphetsande" och "förledande till brott", liksom att en förevisning "i övrigt skulle kunna strida mot allmän lag".

Från och med 1991 återstod endast två bedömningsgrunder för åldersgränser. Biografbyrån skulle dels avgöra om framställningen fick visas offentligt, dels om den fick visas för barn under 15 år.

”Framställningen i en film eller ett videogram eller en del därav får inte godkännas för visning, om händelserna skildras på sådant sätt och i sådant sammanhang att framställningen kan verka förråande”.

”Framställningen i en film eller ett videogram får inte godkännas för visning för barn under sju år, under elva år eller under femton år, om den kan vålla barn i den aktuella åldersgruppen psykisk skada”.

1991 infördes också den så kallade medföljarregeln som innebar att barn som inte uppnått den närmast fastställda åldersgränsen fick tillträde om de var i vuxens sällskap.

”Barn som inte fyllt sju år och som är i sällskap med en person som fyllt arton år får medges tillträde till visning av en framställning som är tillåten för barn från sju år. Barn som fyllt sju år men inte elva år och som är i sällskap med en person som fyllt arton år får medges tillträde till visning av en framställning som är tillåten för barn från elva år”.

Film på video

I början av 1980-talet växte en hyrmarknad för videogram fram i Sverige vilket innebar en ny kanal för att ta del av rörliga bilder för allmänheten. Tillgången till filmer med explicita våldsskildringar – i vissa fall filmer som tidigare förbjudits för offentlig visning av Statens biografbyrå – uppmärksammades i medierna och en debatt om våldsskildringars eventuellt skadliga inverkan på främst barn och ungdomar tog fart. Detta ledde till särskild lagstiftning i olika etapper.

1986 ändrades biografförordningen och det nya mediet videogram fick samma status som filmen. Det innebar att även videogram som visas offentligt skulle vara granskade av Biografbyrån. Samtidigt infördes i videovåldslagen (från 1985) en passus som fastslog att spridning av ett videogram godkänt enligt biografförordningen inte kan fällas enligt videovåldslagen. Detta gav möjlighet att även låta granska videogram endast avsedda för försäljning eller uthyrning.

I lagen om granskning och kontroll av filmer och videogram, som trädde i kraft 1991, fastslogs att Statens biografbyrå också skulle utöva tillsyn över efterlevnaden av nämnda lag och bestämmelserna om olaga våldsskildring och otillåten utlämning i brottsbalken. Tillsynen genomfördes med hjälp av kontrollörer spridda över landet.

Statens medieråd bildas

Riksdagen beslutade 2010 att avveckla Statens biografbyrå och filmgranskningen för publik under 15 år överfördes till den nybildade myndigheten Statens medieråd.